

Moderne tijd

Gebruik bron 7 en bron 8.

Stel: een socialist schrijft een artikel voor het partijblad over de beginjaren van het socialisme. Hij kiest ervoor de informatie uit de ene bron wel te gebruiken en de informatie uit de andere bron niet.

- 4p 11 Leg uit waarom hij bron 8 wel en bron 7 niet gebruikt voor zijn artikel.

Gebruik bron 9.

De oprichting van de *Gesellschaft für Deutsche Kolonisation* is in verband te brengen met:

- 1 een verandering in de Duitse economie en
- 2 de Conferentie van Berlijn.

- 4p 12 Leg dit uit voor beide verbanden.

Gebruik bron 9.

De toon van het manifest van de *Gesellschaft für Deutsche Kolonisation* is een voorbeeld van een negentiende-eeuws maatschappelijk sentiment dat bijdraagt aan het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog.

- 3p 13 Noem dit sentiment en leg uit waardoor dit bijdroeg aan het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog.

Gebruik bron 10.

In deze prent geeft de Nederlandse politieke tekenaar Jordaan een mening weer over de economische opleving van Duitsland.

- 3p 14 Licht deze prent toe door:
- (zonder bron) aan te geven waardoor er sprake is van een herleving van de Duitse economie rond 1927 en
 - (met twee verwijzingen naar de bron) uit te leggen welke mening Jordaan in zijn prent weergeeft.

Gebruik bron 11.

De les van de leraar sluit aan bij de op dat moment pas ingevoerde Duitse wetgeving.

- 2p 15 Leg dit uit.

Bella Fromm (*zie bron 11*) noemde haar boek zelf: "Een dagboek."

- 2p 16 Leg uit wat Bella Fromm daar waarschijnlijk mee wilde bereiken.

De Duitse expansie tijdens de Tweede Wereldoorlog had in West-Europa een ander doel dan in Oost-Europa. Dit past bij een aspect van de nazi-ideologie.

- 3p 17 Noem dit aspect en leg daarmee het verschil in doelen uit.

Gebruik bron 12.

Bij deze bron passen twee uitspraken over de opstelling van Stalin in de Koreaoorlog:

- 1 Stalin beticht de Verenigde Staten van imperialisme.
- 2 Stalin trekt de effectiviteit van de containmentpolitiek als legitimering van de Koreaoorlog in twijfel.

4p **18** Toon de juistheid van beide uitspraken aan.

Voor een historicus die onderzoek doet naar het buitenlandse beleid van de Sovjet-Unie omstreeks 1950, is dit kranteninterview met Stalin (*zie bron 12*) een betrouwbare bron.

2p **19** Leg dit uit.

Gebruik bron 13.

Deze foto wordt gemaakt in de nacht van 4 op 5 november 1956. De foto laat een gevolg zien van een internationale gebeurtenis en past bij een gebeurtenis die gelijktijdig in Amsterdam plaatsvindt.

2p **20** Noem beide gebeurtenissen.

Gebruik bron 14.

Een interpretatie:

De regelingen die Helden beschrijft kunnen worden gezien als bijdrage aan het ontstaan van de multiculturele samenleving in Nederland.

2p **21** Ondersteun deze interpretatie.

Gebruik bron 15.

Robert Kennedy uit in dit interview zijn twijfel over het Amerikaanse buitenlandse beleid in de Koude Oorlog.

2p **22** Leg uit welke twijfel hij heeft.

Gebruik bron 15.

Robert Kennedy wordt er door zijn tegenstanders van beschuldigd dat hij deze uitspraak doet om jonge kiezers aan zich te binden.

3p **23** Leg met een kenmerkend aspect van die tijd uit welke redenering zijn tegenstanders hierbij volgen.

Chroesjtsjov week in de Cubacrisis af van zijn buitenlands-politieke beleid.

2p **24** Leg dit uit.

Gebruik bron 16.

Bij deze bron passen twee beweringen:

- 1 Er is een verband tussen de Cubacrisis en dit verdrag.
- 2 Het verloop van de beschreven incidenten past goed bij de detente.

2p **25** Toon de juistheid van beide beweringen aan.

In 1972 wordt naast het verdrag om incidenten op en boven zee te voorkomen (*zie bron 16*), ook het SALT-1 verdrag ondertekend.

2p **26** Leg uit dat beide verdragen elkaar versterken.

Gebruik bron 17.

Tekenaar Valtman geeft in deze prent een mening weer over de politiek van Gorbatsjov.

2p **27** Leg uit, met een verwijzing naar de bron, wat die mening is.

Moderne tijd

bron 7

Harriet Robinson werkt in haar jeugdijaren van 1834 tot 1848 in een fabriek in Massachusetts. In haar memoires schrijft ze:

De meest voorkomende reden om te gaan werken was om een opleiding te kunnen betalen voor een mannelijk lid van de familie. Een 'heer' te maken van een broer of een zoon, om hem een hogere opleiding te laten volgen, was een overheersende wens voor veel van de meisjes. Ik heb er velen gekend die elke cent van hun loon, maand in maand uit, aan hun broers gaven, zodat die een beroepsopleiding konden volgen. Ik heb een moeder gekend die jaren heeft gewerkt voor haar jongen. Ik heb vrouwen gekend die jonge mannen, niet hun eigen zoon of familie, naar school lieten gaan van hun loon. Vele mannen danken hun opleiding aan het loon van de meisjes in de fabriek.

bron 8

Over een gebeurtenis in 1836 schrijft Harriet Robinson (zie bron 7):

Een van de eerste stakingen die plaatsvond in dit land was in Lowell in 1836. Toen werd aangekondigd dat de lonen zouden worden verlaagd voelden we grote verontwaardiging en besloten we dat we zouden staken. Zo gebeurde het. De fabrieken werden gesloten en de meisjes gingen van hun werkplaats in processie naar de groeve bij Chapel Hill waar we luisterden naar inspirerende speeches van actievoerders. Een van de meisjes stond bij de pomp en uitte de gevoelens van haarzelf en haar medewerkers in een mooie speech waarin ze zei, dat het hun taak was in opstand te komen tegen alle pogingen om de lonen te verlagen. Dit was de eerste keer dat een vrouw in het openbaar sprak in Lowell en dat veroorzaakte verrassing en consternatie onder het publiek.

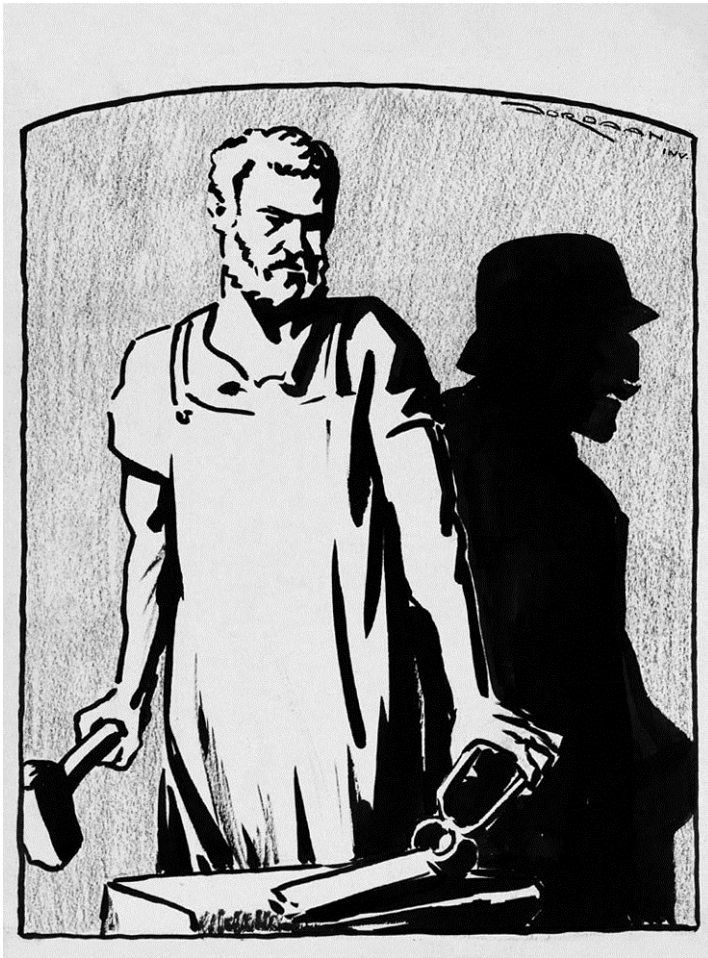
bron 9

In 1885 wordt de *Gesellschaft für Deutsche Kolonisation* (Vereniging voor Duitse Kolonisatie) opgericht. Doel van deze vereniging is het stimuleren en subsidiëren van Duitse kolonisatieprojecten. Een fragment uit het oprichtingsmanifest:

De Duitse natie is met lege handen achtergebleven bij de verdeling van de wereld zoals die heeft plaatsgevonden vanaf het begin van de vijftiende eeuw tot nu. Al de andere beschaafde landen van Europa hebben handelsposten buiten ons continent waar hun taal en gebruiken wortel kunnen schieten en bloeien. (...) In dit, voor de nationale trots zo pijnlijk feit, ligt een ongehoord economisch nadeel voor ons volk. Jarenlang gaat de kracht van ongeveer 200.000 Duitsers uit ons vaderland verloren! Deze kracht stroomt meestal meteen in het kamp van onze economische vijanden en vergroot de sterkte van onze tegenstanders. De Duitse import van tropische producten gaat via buitenlandse ondernemingen waardoor jaarlijks vele miljoenen Duits kapitaal aan vreemde naties verloren gaat! De Duitse export is afhankelijk van de willekeur van de douanepolitiek van andere landen. Onze industrie mist een in alle omstandigheden zekere afzetmarkt omdat ons volk geen eigen kolonies heeft. (...) Elke Duitser, wiens hart voor de grootsheid en de eer van onze natie klopt, wordt opgeroepen lid te worden van onze vereniging. Het is belangrijk om de nalatigheid van honderden jaren goed te maken; de wereld te bewijzen dat het Duitse volk niet alleen de oude keizerlijke glorie heeft overgeleverd, maar ook de oude Duits-nationale geest.

bron 10

Op 23 april 1927 publiceert *de Groene Amsterdammer* deze prent van de Nederlandse tekenaar Leo Jordaan met als titel: Duitslands herleving:

Onderschrift
Licht- en schaduwzijden.

bron 11

Tussen 1930 en 1938 houdt de Duits-joodse journaliste Bella Fromm notities bij van haar leven in Berlijn. In 1938 vlucht zij naar Amerika waar zij in 1943 een boek uitgeeft in de vorm van haar dagboek met als titel *Bloed en Banketten*. Hierin schrijft ze:

20 oktober 1935

Ik heb vandaag gegeten met mijn oude vrienden Ilse en Otto Kapp. Omdat ze zelf geen kinderen hebben, geven ze veel aandacht aan de dochtertjes van Ilse's broer. Inge en Lolo, de twee meisjes, zaten bij ons aan tafel. Inge bekeek me aandachtig en zei: "Tante Bella, u ziet er niet echt vij...eh...vijandig uit..."

Haar vader, die ook aanwezig was, fronste zijn wenkbrauwen en wilde haar een standje geven. "Neemt u het haar maar niet kwalijk," verdedigde hij haar toch, "ik weet niet wat ze het kind op school leren."

Opgelucht en ongeremd vervolgde het meisje: "Ik heb meneer Runge, dat is onze leraar, gezegd dat u niet zo bent, tante Bella. Maar toen zei hij dat wij nog niet begrepen hoe gemeen u eigenlijk bent. Daarna heeft hij ons voorgelezen uit een boek over de joden. Dat ze gemeen zijn, dat ze er als duivels uitzien, dat ze allemaal vermoord moeten worden. Hij zei dat we op een jood moeten spugen als we er een zien. (...) Ik doe het niet," zei Inge zachtjes. "Ik doe het niet, zelfs al krijg ik er straf voor."

25 oktober 1935

Ilse Kapp kwam langs, bleek en in de war. Zij vertelt:

"De dag na ons gesprek met Inge heeft meneer Runge weer over het joodse vraagstuk gesproken. "Inge," vroeg hij, "zie je in dat alle joden vervloekt en verachtelijk zijn?" "Nee," hield Inge vol. Diezelfde avond heeft de Gestapo (geheime politie) mijn broer meegenomen. We hebben gedaan wat we konden om hem vrij te krijgen. Hij is er met een waarschuwing en enkele afschuwelijke littekens vanaf gekomen."

bron 12

In 1951 publiceert de *Pravda*, de partijkrant van de Communistische Partij van de Sovjet-Unie een interview met Stalin. Een fragment daaruit:

Vraag: Wat denkt u van de interventie in Korea? Hoe zal dat aflopen?

Antwoord: Als Engeland en de Verenigde Staten van Amerika het vredesvoorstel van de Volksrepubliek China blijven afwijzen, dan zal de oorlog in Korea eindigen met een nederlaag voor de aanvallers.

Vraag: Waarom? Zijn de Amerikaanse en Engelse generaals en officieren minder goed dan de Chinese en Koreaanse?

Antwoord: Nee, niet minder goed. De Amerikaanse en Engelse generaals en officieren zijn niet beter of slechter dan anderen. Het is bekend dat de soldaten van de Verenigde Staten en Engeland zich in de oorlog tegen Hitler-Duitsland en het militaristische Japan van hun beste kant hebben laten zien. Waar ligt dan het verschil? Het ligt hierin dat de soldaten de oorlog tegen Korea en China als onrechtvaardig beschouwen. Deze oorlog is extreem impopulair bij de Amerikaanse en Engelse soldaten. In dit geval is het moeilijk de soldaten ervan te overtuigen dat China, dat noch Engeland, noch de Verenigde Staten heeft bedreigd en van wie de Amerikanen het eiland Taiwan hebben gestolen, de aanvaller is. En dat de Amerikanen, nadat ze het eiland Taiwan hebben gestolen en hun troepen tot de grens van China hebben laten oprukken, de verdedigers zijn. Het is daarom moeilijk de troepen ervan te overtuigen dat de Verenigde Staten met recht hun veiligheid op Koreaans grondgebied en aan de Chinese grenzen verdedigen. En dat China en Korea niet het recht hebben hun eigen veiligheid te verdedigen op hun eigen grondgebied of aan hun eigen grenzen. Daarom is de oorlog niet populair bij de Amerikaanse en Engelse troepen. Het is te begrijpen dat ook ervaren generaals en officieren een nederlaag zullen lijden als hun soldaten worden gedwongen te vechten in een oorlog die ze totaal onrechtvaardig vinden, en zonder enthousiasme vechten.

bron 13

In het *Utrechts Nieuwsblad* van 5 november 1956 staat deze foto:

Toelichting

Op het bord staat: 'De Waarheid, volksdagblad voor Nederland.'

De Waarheid is het partijblad van de CPN (de Communistische Partij van Nederland).

De mannen nemen het uithangbord van het gebouw van de CPN mee.

Het bord van *De Waarheid* wordt later vertrappt teruggevonden.

bron 14

Suriname is tot 1975 een Nederlandse kolonie. In 1958 beantwoordt minister Helders van Zaken Overzee vragen uit de Tweede Kamer over Surinaamse verpleegsters:

Ten aanzien van de verpleegsters heeft de vrager kennelijk oog op de regeling met de gemeente Rotterdam, krachtens welke voor ruim 40 Surinaamse meisjes de gelegenheid is opengesteld om hier te lande een opleiding voor verpleegster te volgen. De gegadigden verbinden zich hierbij om tenminste drie jaar op de normale gemeentelijke voorwaarden als verpleegster werkzaam te blijven. Met deze regeling stemt de regering van Suriname volledig in. Het is ondergetekende bekend dat bovendien een aantal Surinaamse meisjes door een psychiatrische inrichting elders ter lande in opleiding is genomen. Het is juist, dat de Amsterdamse Droogdok Maatschappij 112 Surinamers heeft geëngageerd om op de scheeps- en reparatiewerf te Amsterdam te werk worden gesteld. De aanstelling geschiedde in overeenstemming met de Surinaamse instanties. Verwacht wordt dat een belangrijk aantal van deze personen na hun tewerkstelling naar Suriname zal terugkeren, en dat de door hen opgebouwde vakkennis aan dit land ten goede zal komen.

bron 15

In een televisie-interview in 1967 zegt senator Robert Kennedy:

We gaan daar naartoe en doden Zuid-Vietnamezen, we doden kinderen, we doden vrouwen, we doden onschuldige mensen omdat we geen oorlog op Amerikaanse bodem willen uitvechten. Of omdat de Vietcongstrijders 19.000 kilometer verderop zitten en ze misschien 17.000 kilometer verderop komen te zitten. Hebben wij hier in de Verenigde Staten het recht om te zeggen dat we tienduizenden mensen gaan doden, miljoenen mensen tot vluchteling maken, vrouwen en kinderen doden, zoals we dat hebben gedaan?

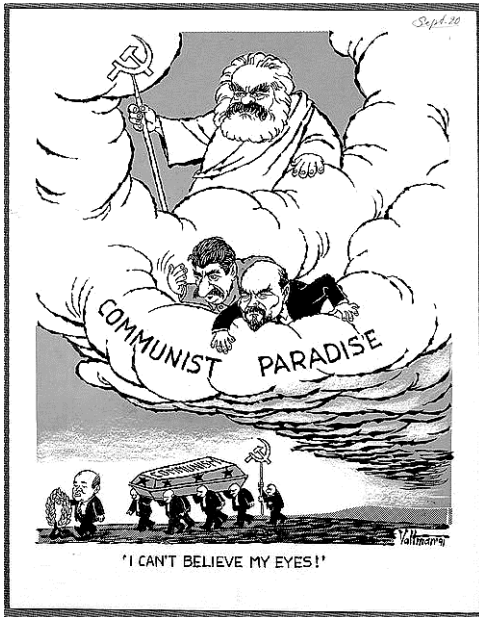
bron 16

In 1972 sluiten de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie een verdrag om incidenten op en boven zee te voorkomen. In een interview zegt kapitein Don East van de Amerikaanse marine:

Door de overeenkomst werden jaarlijkse bijeenkomsten nodig, die het ene jaar plaatsvonden in Washington en het andere jaar in Moskou. Tijdens deze sessies werd er gediscussieerd en gezocht naar oplossingen voor potentieel gevaarlijke incidenten op zee tussen de marineschepen van onze naties die dat jaar hadden plaatsgevonden. Deze werden *reviews* genoemd en genummerd, waarbij 1972 het jaar één vormde. Het aantal dagen van echte onderhandeling hing sterk af van hoeveel meldingen er waren geweest van schendingen van het verdrag in dat jaar. Aan het begin van de sessie werden de meldingen voorgelezen van Sovjet- of Amerikaanse schepen of vliegtuigen die onnodig waren lastiggevallen of in gevaar gebracht door de tegenpartij. (...) Na het voorlezen van de melding werd er gediscussieerd, werd er een samenvatting van het incident geschreven en een aanbeveling gedaan over hoe zo'n incident in de toekomst vermeden zou kunnen worden. Zo werden alle problemen van dat jaar opgelost tijdens de werksessies.

bron 17

Een prent van Edmund Valtman uit 1991 met als ondertitel (in vertaling) "Ik kan mijn ogen niet geloven!":

Toelichting

In de wolken staat (in vertaling): 'communistisch paradijs'.

Op de doodkist staat (in vertaling): 'communisme'.

Vanuit de hemel kijken, van boven naar beneden, toe:

Karl Marx (grondlegger van het communisme), Stalin en Lenin.

Beneden loopt Gorbatsjov met een krans in zijn hand voor de kist uit.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.